

DE VIETIE

DEEL 4: DE EMMER SNOT

Hoe vriendschap omslaat in vijandschap: acteur Thom Hoffman versus regisseur Theo van Gogh.

door AUKE KOK

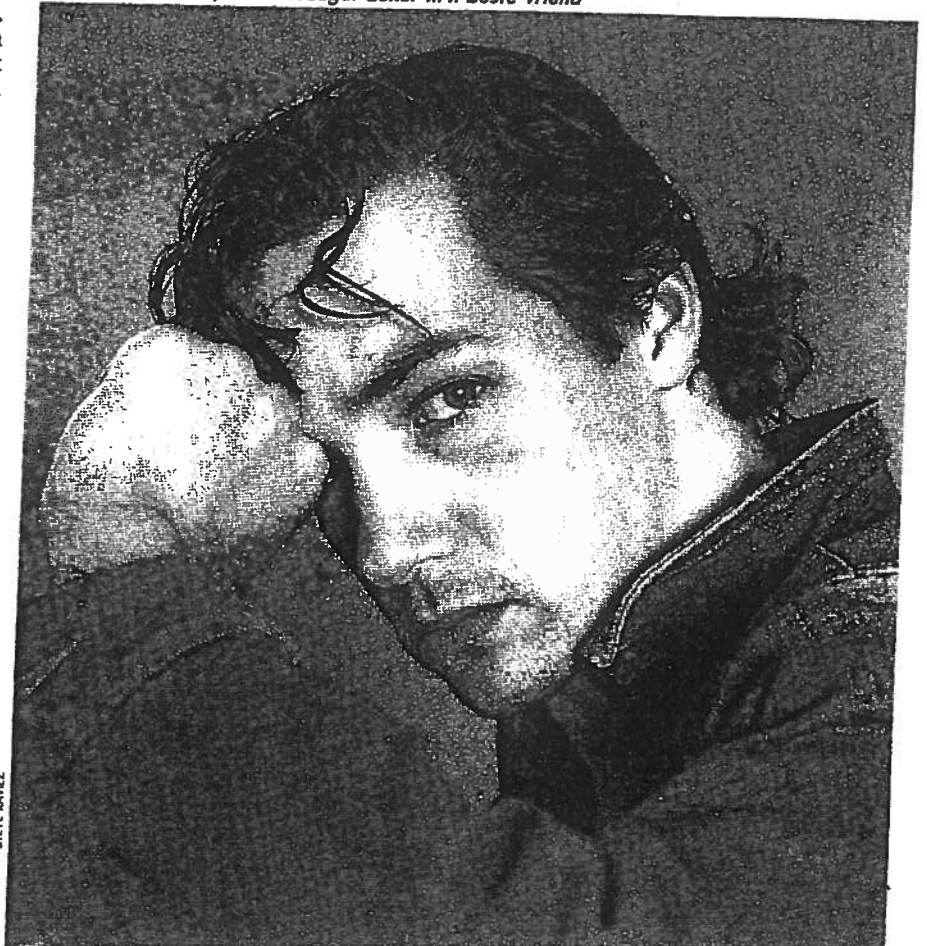
Thom: „Theo en ik kennen elkaar al lang. Op de middelbare school in Wassenaar was een groepje dat bestond uit jongens die zich een beetje afzetten tegen de gevestigde orde en in de culturele sfeer waren beland. Vriendjes die grappen maakten over vrouwen en stinkende geslachtsdelen en dat soort dingen. Er was iets raars aan de hand. Het groepje deed veel aan hockey, wat in Wassenaar natuurlijk de gewoonste zaak van de wereld was. Theo voetbalde. Zodra hij op de hockeyclub aanwezig was had hij een soort geblokkeerdheid. Het heeft te maken met die eenheids sfeer waarbij je niet kunt passen, ook al zou je het willen. Theo werd ook nog van het lyceum afgezet en naar de mavo gestuurd omdat hij woordblind zou zijn. Hij verdiende het niet want zoals iedereen weet is hij heel intelligent.”

Theo: „Ik had wel betere vrienden. Omdat de keuze niet zo groot was waar het ging om interessante mensen was je alleen een beetje op elkaar aangewezen. Op het schoolplein wist ik al meisjes te imponeren met een scenario over de heilige maagd Maria die hier wordt gedropt en iedere keer als ze neukt in een wurgeres verandert. Thom vestigde ook de aandacht op zich, op een andere manier, met een diepzinnige blik en heel ernstig praten over kunst en cultuur. In dit milieu was ook dat iets bijzonders. Het verschil denk ik was toen al dat Thom er zéér aangepast was en ik natuurlijk helemaal niet. Hij ging eens in het jaar naar het hockeybal van De Kievieten, nou ja! Nadat de conciërge van het lyceum was overleden werd er een plechtige dag georganiseerd, en wie besteeg het kathedraal om met een stem die hees was van ontroering een fraai gelegenheidspoëem voor te dragen met als titel *Mulder is*

Dood? Thom Hoffman. Ik zat met open mond te kijken, ik kende die man amper. Toch bewonderde ik het lef waarmee Thom die dingen deed, hij had een soort handigheid om zaken en mensen te bespe-

len. Ik moest naar de mavo vanwege gebrek aan concentratie, enen en tweeën voor wiskunde, daar was geen kruid tegen gewassen. De belangrijkste gemeenschappelijke noemer was dat we allebei weg wilden,

Thom Hoffman: 'Theo was vroeger zeker m'n beste vriend'

STEVE RAVEZ

alsjeblijft weg uit deze opgeslotenheid."

Thom: „We zijn in 1975 naar Amsterdam gegaan en hebben er op een woonboot gewoond. We schreven toen ellenlange brieven aan elkaar, korte verhalen, we waren allebei van plan schrijver te worden en wilden onze pen slijpen. Fantaseren, Nescio-achtige ideetjes, niet erg serieus. In die tijd was er een meisje, ik sliep daarmee en Theo lag ietsje verder op de vloer, hij had toen al een soort van slapersbestaan, hij lag bij wijze van spreken naar ons gekreun te luisteren. Dit zijn geen toevallige details overigens. Na een aantal kleine meningsverschillen – hij vond bijvoorbeeld Freck de Jonge niet goed – zijn we uit elkaar gegroeid."

Theo: „Toen ik zeventien was ben ik naar Amsterdam gegaan en heb er een woonboot gehuurd. Thom zou meedoen maar al snel bleek dat het niets zou worden, hij heeft er dan ook nooit gewoond. We hebben toen wel een tijdje, een maand geloof ik, in een commune boven slagerij Paul gezeten met een stel steile, onverdraagzame vegetaristen die 's avonds op het dak met gitaargetokkel het leed van de wereld bezongen. Dus ik nam wel eens een biefstuk mee die ik grijnzend in de koelkast legde. Zoiets zou Thom niet overkomen. Hij ging zich al snel Hagenaar noemen in plaats van Wassenaar. Ook stemde hij plotseling CPN. En ja, wie was zijn grote filosoof in die tijd, Herman van Veen, hè. Ik zei Thom, dat kan toch niet, die schijngevoeligheid. We kregen er onenigheid over, het contact verwaterde."

Thom: „Vier jaar later liep ik op het grote veld van het Vondelpark een partijtje te voetballen, wie stond er ineens voor me: Theo van Gogh. Bezweet en vermoeid en onze sportbroekjes onder de modder zijn we toen American binnengestapt, we spraken er af dat we een filmpje zouden gaan maken. Ik had heel wat toneel gespeeld inmiddels, en Theo wilde regisseur worden. We hebben toen een kort filmpje gemaakt. Het beviel zo goed dat we besloten met een wat groter groepje, mensen uit Wassenaar weer, een echte speelfilm op te zetten: *Luger*. Die film is de ervaring van ons leven geweest. We waren 23. Het is met horten en stoten gegaan, de opnamen hebben een paar keer stil gelegen, Theo ging totaal in paniek rondzwerfen, totaal bezopen; hij is iemand die ontzettend twijfelt aan z'n eigen kwaliteiten. Wij zijn door gaan werken want anders is zo'n situatie niet te houden."

Theo: „De onderlinge relatie tijdens de opnamen was zeer gespannen. Ik kan me herinneren dat ik op een avond zei, godverdomme, ik kap ermee. Dat meende ik. Thom begon vreselijk te huilen. Ik zeg: Thom, goed geacteerd, wat een krokodillentranen. Dat is toen een spetterende ruzie geworden. En de volgende dag weer bijgelegd. Niks bijzonders, bij iedere film komen die dingen voor."

Thom: „De ruzies maakten het alleen maar romantischer, voor ons als Titaantjes was de film een romantische jeugdroom die uitkwam. Er werd gemonteerd, een proces van een jaar ongeveer, en tijdens de eerste *rushes* stegen de juichkreten al op. Ik rook dat het goed was. Iets bijzonders. Het beantwoordde aan de verbeelding, beetje

RONALD ROEBEN

Theo van Gogh: 'Hij liet fysiek geweld doorschemeren'

Taxi Driver-achtig, een film die we mateeloos bestudeerd hadden. Lyriek, romantiek en dat moet ik er wel bij zeggen: zonder dat we homoseksuele contacten hadden."

Theo: „Voor ik Thom in het Vondelpark tegenkwam had ik al een boel gedaan zonder hem; ik ben onder andere met een filmpje naar de Filmacademie geweest maar bij het toelatingsexamen werd me letterlijk gevraagd: wie is uw psychiater? Thom was op dat moment ook afgewezen en net als ik tamelijk desperaat. We maakten *Luger* in Katwijk aan Zee waar m'n ouders vroeger een vakantiehuisje hadden. Nou, zes moorden en een zelfmoord op het laatst. Opwekkende familiefilm, die door velen misbegrepen is. Een belangrijk gegeven: Thom had me verteld dat hij ooit geld van zijn vader jatte om daarmee naar de hoeren te gaan, maar niet werd binnengelaten. Ik heb dat in de film gebruikt, hij is de psychopaat die op muziek van *Candlelight* het pistool in het geslachtsdeel van een hoer leegschiet terwijl je hem poëtisch hoort vertellen dat-ie als jongen zijn neus tegen de ruit platdrukte maar dat-ie binnen

alleen een glaasje ranja kon krijgen. Het is een van de mooiste scènes geworden omdat-ie het ook uit volle overtuiging heeft kunnen spelen. Hij kan Alain Delon zijn, mits goed geregisseerd. We wilden on-Nederlands filmen, dus met echte repetities. In *Luger* heeft hij dan ook zijn beste rol gespeeld, hij komt aan alle kanten tot zijn recht, alleen het affiche al waarop hij als enige figureert. De camera houdt van hem. Tot de laatste snik zal ik volhouden dat ik de eerste geweest ben die het doorhad."

Thom: „*Luger* was vijf jaar geleden een doorbraak, voor ons allebei. We zouden naar Berlijn gaan maar weer durfde Theo niet. Met een brief van Jan Vrijman slaagde ik erin de film daar gedraaid te krijgen. Later is Theo er toch bijgekomen en als een stel jonge honden – de Volkskrant noemde ons de nieuwe Pim en Wim – hebben we festivaldirecteuren opgezocht, met lijstjes gelopen, brieven met uitnodigingen in postvakjes gestopt. We deden het met groot genot, we liepen 's nachts dronken op straat samen *It's such a perfect day* van Lou Reed te zingen. Twee onafschei-

delijke vrienden. Dit is het voorspel want vanaf nu gaat het mis."

Theo: „Weet je waarom? Hans Beerenkamp van NRC Handelsblad merkte op dat niet duidelijk was of het hier fascistische troep betrof of een kwaliteitsfilm, maar dat er duidelijk talent in zat en dan voornamelijk in het acteren. Thom werd omschreven als iemand met een sterk op Richard Gere gelijkende uitstraling, de klassieke gangsterheld. Je kunt je een slechtere recensie voorstellen bij je debuut. Ik had behoorlijk de pest in en zei, ik ga die Beerenkamp opbellen. Thom smeekte me het niet te doen. Een week later schreef de Volkskrant dat de montage was als van een dronken spegt, en over Thom: eindelijk weer een acteur die niet de horlepiep danst. Als je begrijpt dat mensen in deze branche grote ego's hebben is het duidelijk dat hier iets

begon te wringen. We hebben er geen ruzie over gehad maar ik realiseerde me wel dat Thom andere belangen had dan ik. Dat mag je onervaren en kinderachtig vinden, ik was 23 en dan denk je daar anders over."

Thom: „Na *Luger* heb ik vier toneelspelen en een aantal goede audities gedaan, waaronder *De Vierde Man* van Paul Verhoeven en een middelmatige televisieserie, *Transport*. In dezelfde tijd raakte Theo steeds meer in het slop, z'n nieuwe scripts die handelden over mensen die moordaanslagen pleegden en elkaars geslachtsdelen afsneden of uit liefdesverdriet hele huizen in de fik staken werden stuk voor stuk door het Produktiefonds afgewezen. Hij had geen geld meer en ik heb hem toen geld geleend, niet echt een belangrijk bedrag, drieduizend gulden. Kort daarna was de première van *De Vierde Man*. Ik heb Theo

een kaartje bezorgd. Hij zat beneden in de zaal van Tuschinski op rij acht en ik zat boven op rij één met Renee Soutendijk, Rob Houwer, Jeroen Krabbé, Paul Verhoeven, Gerard Reve niet te vergeten, en die blikken gaan van boven naar beneden en omgekeerd. Hij vond de film helemaal niks, hij vond mijn spel niks en heeft de party vroeg en neerslachtig verlaten."

Theo: „Op die première merkte ik dat Thom, in tegenstelling tot wat-ie altijd beweerd had, het klimaat eigenlijk best prettig vond. Hij had een lijstje bij zich waarop namen stonden van belangrijke mensen, hij streepte ze af als-ie ze gesproken had. Ik zat aan de grond en had niets te doen. Er was een interview geweest met Harry Hosman in de Volkskrant waarin hij mij liet uitkomen als een beroepspuber, wat niet erg is zolang het gebeurt op basis van mijn citaten

Een Panter Sprint heeft altijd iets vorstelijks.

en niet de levendige fantasie van de auteur zelf. Dus ik dacht: die gaan we terugpakken. Thom en ik hebben toen een klein filmpje gemaakt, een heroïnekomedie. Het begon met een spuit die op muziek van *Star Wars* langs de sterren ging. In een scène zie je hoe een dode vrouw gewipt wordt terwijl een stem zegt: 'Ik ben Harry Hosman. Ik ga over lijken, u ook?' Thom speelde er een bijrol in en zei: 'Ik heb in twee jaar niet zo lekker gewerkt, het was fantastisch. Ik zal morgen Hosman even bellen om te zeggen dat ik het niet zo bedoeld heb.' Hij dacht, ik heb die man later nog nodig voor goede recensies. Begrijp je? Dit is het eerste breekpunt geweest want ik was er ontzettend kwaad over." Thom: „Ik zou de hoofdrol spelen in *De Witte Waan* en had aan regisseur Adriaan Ditvoorst gevraagd om Theo ook een rolletje te geven, dat is gebeurd, en de middag voor de opnamen zaten we met z'n drieën in Amsterdam nog te dineren en plannetjes te maken. Je moet weten: voor belangrijke films probeer ik me privé net zo te gedragen als op de set; ik was een maand naar Indonesië geweest en woonde op een klein kamertje om me goed te concentreren op de mystieke kunstschilder die ik zou uitbeelden. 's Avonds liep ik, geschminkt en al, een uur voor de opnamen langs het Centraal Station, door de hoerenbuurt, beetje piekeren, wie stond er ineens voor m'n neus: Theo. Minutenlang bevonden we ons tegenover elkaar zonder iets te zeggen, hij was absoluut niet dronken of stoned. Hij keek me maar aan, zo van, wie is die kerel, het leek eeuwen te duren. Het dubbeltje viel, hij begreep dat ik het was. Dit is het breekpunt geweest: hij besefte dat ik hem als de enige regisseur bij wie ik goed

Theo: 'Hij stelt zich op als een likkende deurmat, om niet te zeggen een wandelend vaselinevat'

kon acteren, overbodig gemaakt had. Hij rompelde, nou, veel succes, en liep snel door. Korte tijd later kreeg ik een brief waarin hij schreef dat hij me vervelend vond en me nooit meer wilde zien. Hij stond droog omdat hij aan een nieuwe film zou werken dus ik stuurde hem een ironische brief terug: hij moest om een beter numeur te krijgen maar een borreltje nemen - dan functioneerde hij nu eenmaal beter. Hij schreef een brief terug, ik ook weer, ze werden steeds vinniger en zo was le spiraal in gang gezet. Ik houd totaal niet

van ruzies en heb daarom bekend gemaakt dat ik onze vriendschap als opgezegd accepteerde maar dat Theo dan wel die drieduizend gulden direct moest terugbetalen. Ik wist dat-ie net subsidie had gekregen voor een nieuwe film en zocht hem op. Hij zegt, als het geld binnen is dan stuur ik het wel. Ik zeg, nee ik wil het nu meteen hebben."

Theo: „Hij was jaloers, dat was zo evident. Ik zeg, ik geef je een ram, wil je gauw wegwezen."

Thom: „Dezelfde dag heb ik een beleefde brief naar z'n ouders geschreven omdat ik wist dat ze 'm onderhielden."

Theo: „Toen werd ik razend. Als je de mond vol hebt over kameraadschap en tegen iedereen roept dat je mij de beste regisseur ter wereld vindt, dan ga je niet m'n ouders lastig vallen. Ze hebben uiteraard gezegd, zoek jij dat zelf maar uit. Hij liet fysiek geweld doorschemeren, telefonisch heeft-ie letterlijk nog gezegd, u wilt toch niet dat uw zoon in het ziekenhuis terecht komt. Vervolgens heb ik emotioneel en misschien niet helemaal gepast gereageerd door zijn vader te bellen. Of hij wist wat er met een jonge acteur gebeurt wiens gezicht met een loden pijp beschadigd is."

Thom: „Daarna heeft-ie mijn vriendin op straat aangehouden en haar gezegd dat ik binnenkort een fietsketting over m'n gezicht kon krijgen. Het meisje is er een week van overstuur geweest. En hij heeft m'n ouders een brief geschreven met hetzelfde dreigement. Wat mij betreft was de zaak gesloten, ik heb niet meer geschreven, niet meer gebeld, ik heb het overgedragen aan een advocaat."

Theo: „Als hij twee maanden had kunnen wachten had-ie het geld al lang gehad. Maar er kwam een proces en ik dacht, nu ga ik je pakken. Ik heb drieduizend gulden van m'n gage afgehaald en ben daarmee naar de bank gestapt om het in dubbeltjes en kwartjes om te wisselen. Thuis pakte ik een grote emmer, pies er overheen, lijm, kak, snot, en dat via Van Gend & Loos opgestuurd, met een briefje: 'Beste Thom, omdat je zo'n krentekakker bent heb je hier wat om te tellen.' Niet het toppunt van subtiële humor, ik geef het toe, maar toch een aardig gebaartje, gegeven de omstandigheden. Kreeg ik het pakket teruggestuurd, de volgende dag: geweigerd. Ik zuchtend weer met die emmer onder de douche, die stront er weer afgespoeld. Weer met die muntjes naar de bank, eerst waren ze nog te vuil, moesten ze wéér terug. Zo'n bedrag, nou, dat is heel zwaar hoor."

Thom: „Toen ik later met *De Vierde Man* en *De Witte Waan* naar het festival van Toronto ging en daar een gesprek voerde met Robert Altman, kreeg ik een telefoontje, dat Thom in interviews naar aanleiding van zijn nieuwe film *Een Dagje naar het Strand* mij uitmaakte voor SS'er en carriè-rehoer, iemand die afgeweken is van het principiële artistieke pad. Onwaarheden, laster. Ik was zeer onder de indruk. Ik zat daar met de grootste regisseurs van de aarde te praten, begrijp je, kreeg complimenten over m'n spel en tegelijkertijd hoor je dat zo'n wurm uit Nederland een soort vernietigingsactie tegen je aan het onder-

nemen is. Op de een of andere manier is afgunst zijn grote drijfveer, en destructiegevoelens."

Theo: „Ik kwam hem nog wel eens op straat tegen, hij zei dan: 'De groeten van Altman.' Hij weigert mijn films te zien, hij praat niet meer met mensen die mij regelmatig spreken. Maar ik wil ontzenuwen dat ik jaloers zou zijn, ik gun hem een Oscar, echt waar. Thom is de ijdelste persoon die ik ken en dat maakt hem een groot acteur, hij zal daarom meer succes hebben dan ik. Het enige wat aan hem schort is zijn gebrek

Theo: 'Bij fysiek geweld had ik Theo vierkant door de roosters heengevlochten'

aan goede smaak en het feit dat hij zich als een likkende deurmat opstelt, om niet te zeggen een wandelend vaselinevat. Dat zal hem fnuiken, op de lange duur. Ik ben heb me nergens iets van aangetrokken; dat is een hardere, moeilijkere weg maar ik ben onafhankelijk gebleven ten opzichte van de bekrompen moraal van een aantal kleinburgers dat voorschrijft wat wel en niet mag, en dat is me prima bevallen. Ik ben nu 28, als *Terug naar Oegstgeest* doorgaat heb ik in zes jaar vier films gemaakt, dat is zo slecht nog niet. Toch?"

Thom: „Theo was vroeger zeker m'n beste vriend, het heeft een verminkt gevoel achtergelaten. Zonder pathetisch te willen doen: ik heb na die brieven en die intimidaties maanden later nog gedroomd over geweld dat mij werd aangedaan door anonieme figuren. Het heeft me schichtig gemaakt voor vriendschap. Ik ben niet bang, bij fysiek geweld had ik Theo vierkant door de roosters heengevlochten. Ik heb jaren aan karate gedaan en heb er dit geleerd: als je vecht, verlies je. Ik beschouw de vete als verspilling van energie en hoop dat het nu afgelopen is."

Theo: „Ik krijg wel eens de indruk dat we onszelf tijdens deze hele affaire iets te serieus hebben genomen. Maar vervelend? Nee hoor. Ik vind het wel amusant, eerlijk gezegd. Het is te kinderachtig voor woorden maar nu er een proces is zal ik tot het eind blijven sodemieteren door niet te betalen. Ik geniet ervan als m'n advocaat er weer in geslaagd is de zaak een half jaar op te houden - hij doet het voor niks voor me, uiteraard. Een zeker leedvermaak is mij niet vreemd, misschien ben ik wel de geest uit de fles. Dus: we gaan nog een prettige tijd tegemoet."